

วิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบไทย
ตามแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม
Key Factor Analysis of Supporting the Democratic Government
of Thailand According to the Social Contract Theory

ณรงค์วารัช บุญมา

สาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

narongwas2515@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม และ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบไทยตามแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ตลอดถึงเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ สรุปข้อมูล และนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม เป็นแนวคิดที่ใช้เหตุผลอยู่บนความความเชื่อที่มนุษย์เคยมีอยู่เป็นรูปธรรมเพื่อต้องการแก้ปัญหาสังคมที่มนุษย์ประสบอยู่จริงและเพื่อสร้างช่องทางในการปกป้องอธิปไตยของตัวเองที่อ้างว่ามีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ภายหลังจากที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการอยู่ที่ปราศจากคนอื่นได้ และ เมื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบไทยตามแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม พบว่า “จริยธรรมและสำนึกทางจริยธรรม” เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสนับสนุนให้การปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยแบบไทยสมบูรณ์ขึ้นมาได้ตามแนวคิดของทฤษฎีสัญญาประชาคม ด้วยเป็นที่ประจักษ์ว่าเหตุแห่งการปฏิวัติรัฐประหารรัฐไทยแทบทุกครั้งนั้นได้อ้างถึงความไม่มีจริยธรรมและสำนึกทางจริยธรรมในการบริหารปกครองประเทศของผู้ปกครองที่เป็นองค์อธิปัตย์เป็นสำคัญ

คำสำคัญ: ปัจจัยสำคัญ ประชาธิปไตยแบบไทย ทฤษฎีสัญญาประชาคม จริยธรรมและสำนึกทางจริยธรรม

Abstract

This research has objectives: 1) to study the concept of the Social Contract Theory and 2) to study and analyze the Key factor in supporting the democratic government of Thailand style according to the Social Contract Theory by using qualitative research methods, studying from thesis textbooks as well as related documents used to analyze, summarize and present descriptive data. The results of the research found that the Social Contract Theory is a concept that uses reason beyond the belief that mankind has ever had a concrete need to solve the social problems that humans are actually experiencing and to create a channel to protect their own sovereignty, claiming to exist naturally after the human beings cannot avoid being without others. And when analyzing the key factor that support the democracy government of Thailand style according to the social contract theory based on the idea that "ethical and moral consciousness" as key factor to support the rule of democracy in Thailand to the idea of The Social Contract Theory. It is evident that almost every time that the revolutionary coup of Thailand has referred to the lack of ethics and ethical consciousness in the administration of the ruling ruler's country.

Keywords: the key factors, the democratic government of Thailand style, the social contract theory, ethics and ethical consciousness

1. บทนำ

ตั้งแต่ครั้งโบราณกาลมา ราชอาณาจักรไทยอยู่ภายใต้การปกครองหลายรูปแบบด้วยกัน ตั้งแต่พ่อปกครองลูก ลัทธิเทวสิทธิ์ และสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จนถึงปี พ.ศ. 2475 เกิดการปฏิวัติสยามโดยคณะราษฎร ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข รัฐธรรมนูญฉบับแรกได้เกิดขึ้นในประเทศไทย ตั้งแต่นั้นมา (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2548, หน้า 8-9) ถึงอย่างไรก็ตาม นับจากนั้นมาการเมืองไทยยังมีการต่อสู้ระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ระหว่างอภิชนหัวสมัยเก่าและหัวสมัยใหม่ ข้าราชการ และนายพล เกิดการทำรัฐประหารหลายต่อหลายครั้งทำให้ประเทศไทยอยู่ภายใต้อำนาจของคณะรัฐประหารชุดแล้วชุดเล่าจนถึงปัจจุบัน นับตั้งแต่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตยแบบไทยหรือประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น รวมเป็นระยะเวลา 87 ปี (พ.ศ.2475 – 2562) ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญและกฎบัตรรวมแล้ว 20 ฉบับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไร้เสถียรภาพทางการเมืองอย่างสูง หลังรัฐประหารแต่ละครั้ง รัฐบาลทหารมักยกเลิกรัฐธรรมนูญที่มีอยู่เดิมและประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี – ออนไลน์, 2562)

หากนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์เป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี 2475 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีการรัฐประหารมาแล้ว 13 ครั้ง เหตุผลของคณะปฏิวัติรัฐประหารแต่ละครั้งนั้นมีหลากหลายประการด้วยกัน แต่มีเหตุผลหนึ่งที่มีอยู่ด้วยทุกครั้งไป นั่นก็คือเหตุผลในแง่ของคุณธรรมจริยธรรมที่รัฐบาลนั้น ๆ บกพร่อง เช่น ทุจริตคอร์รัปชัน การบริหารงานของรัฐบาลล้มเหลวความเสื่อมทรามทางเศรษฐกิจ สังคม และภัยคอมมิวนิสต์ เป็นต้น การปฏิวัติรัฐประหารเป็นการแทรกแซงทางการเมืองเพื่อหยุดพฤติกรรมอันเป็นภัยต่อชาติเท่านั้น ผู้ทำการปฏิวัติรัฐประหารก็จะอยู่แก้ไขปัญหามานานที่สุดคือ คสช. แม้ คสช. จะทำรัฐประหารในวันที่โลกหมุนไปไกลและไม่น่าเชื่อว่าจะยังทำรัฐประหารได้ แต่ คสช. กลับอยู่ในอำนาจยาวนานและทิ้งช่วงเวลาจัดการเลือกตั้งยาวนานเป็นอันดับ 3 อันดับหนึ่งคือ สมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ทำรัฐประหารครั้งที่สอง ในนาม “คณะปฏิวัติ” ในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 จนกระทั่งจัดการเลือกตั้งในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 รวมระยะเวลา 10 ปี 3 เดือน 21 วัน อันดับสองคือ “คณะปฏิวัติ” ของ จอมพลถนอม กิตติขจร ที่ขึ้นกุมอำนาจเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 จนกระทั่งรัฐบาลถนอมถูกโค่นหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จากนั้นจึงมีการจัดการเลือกตั้งเมื่อ 26 มกราคม 2518รวมใช้เวลา 3 ปี 2 เดือน 9 วัน คสช. ยังอยู่ยาวแซง คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินนำโดย พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ ที่ใช้เวลา 1 ปี 6 เดือน 2 วัน จึงจะจัดการเลือกตั้งครั้งแรก รวมทั้งคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) นำโดยพล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ที่ใช้เวลา 1 ปี 3 เดือน 4 วัน จึงจัดการเลือกตั้งครั้งแรก รวมถึงคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) นำโดยพล.อ.สุจินดา คราประยูร ที่ใช้เวลา 1 ปี 28 วัน จึงจัดการเลือกตั้งครั้งแรก ส่วนการรัฐประหารอื่น ๆ อีก 8 ครั้งในประวัติศาสตร์นั้น คณะทหารมักอยู่ในอำนาจราว 1 - 4 เดือนเท่านั้นแล้วเร่งจัดการเลือกตั้ง หรือไม่เช่นนั้นก็ยังไม่นานได้จัดเลือกตั้งแต่ถูกรัฐประหารซ้อนหรือทำรัฐประหารตัวเองเพื่อระงับอำนาจเสียก่อน (ประชาไท – ออนไลน์, 2562) ถึงอย่างไรก็ตาม สุดท้ายประเทศไทยก็ต้องกลับไปปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่วันยังค่ำ

ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (democratic form of government with the King as Head of State) เป็นชื่อเรียกระบอบการปกครองในประเทศไทย ที่รวมเอาทั้งรูปแบบการปกครอง (form of government) ประเภทประชาธิปไตยโดยมีรัฐสภา (parliamentary democracy) ก็รูปแบบรัฐ (form of state) ไว้ในคำเดียวกัน (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี - ออนไลน์, 2561) สำหรับวลีที่ว่า “ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” เพิ่งจะมีขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 2 ความว่า “ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” ทั้งนี้ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวร่างขึ้นภายใต้อิทธิพลของพลังอนุรักษ์นิยม ซึ่งขณะนั้นมีพรรคประชาธิปไตยเป็น

ตัวแทนทางการเมืองที่สำคัญ แต่การปรากฏขึ้นครั้งแรกนี้ ยังไม่ได้ยืนยันความเป็นชื่อเฉพาะของระบอบการปกครองแต่อย่างใด หากแต่การปรากฏขึ้นซ้ำในภายหลัง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 และ พ.ศ. 2519 เป็นสองฉบับแรกที่ยืนยันความชอบธรรมของ "ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข" (สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล - ออนไลน์, 2549)

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข เมื่อเป็นเช่นนั้น เชื่อกันว่าหนึ่งในทฤษฎีทั้งหลายที่เป็นพื้นฐานและสนับสนุนหลักการในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย นั่นก็คือ “ทฤษฎีสัญญาประชาคม” ทฤษฎีดังกล่าวนี้มีการพูดถึงกันหนาหูขึ้นทุกวันในประเทศไทย โดยเชื่อว่าประชาธิปไตยจะแบ่งบานสมบูรณ์ในประเทศไทยได้นั้น จะต้องร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม ทั้งฝ่ายประชาชนและฝ่ายผู้รับมอบอำนาจในการทำหน้าที่แทนประชาชนนั้นก็คือรัฐ โดยเฉพาะรัฐต้องตระหนักในสัญญาประชาคมอยู่เสมอ แล้วอะไรที่เป็นปัจจัยสำคัญของทฤษฎีสัญญาประชาคมอันจะเป็นตัวขับเคลื่อนหรือช่วยให้ประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้นสมบูรณ์ดังปรารถนา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยตามแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคมและปัจจัยสำคัญของทฤษฎีสัญญาประชาคมในการที่จะสนับสนุนส่งเสริมให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยสมบูรณ์มีประสิทธิภาพดังที่ประชาชนคนไทยต้องการ ในบทความวิจัยนี้มุ่งอธิบายแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม และวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบไทยตามแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุป ได้ ดังนี้

สุมาลี พันธุ์ธรา (2562, ออนไลน์) ได้กล่าวถึง ระบอบประชาธิปไตยแบบไทยไว้ว่า “ประชาธิปไตยแบบไทย” หมายถึง รูปการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีของชาติไทยและสอดคล้องกับสถานการณ์ด้วยแต่อย่างไรก็ตาม ความหมายของ “ประชาธิปไตยแบบไทย” โดยทั่วไปมีขอบเขตกว้างขวาง ซึ่งไม่จำกัดทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหาเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อความยืดหยุ่นเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ประชาธิปไตยแบบไทย มีลักษณะคร่าว ๆ ปรากฏดังนี้

1) ลักษณะประการที่หนึ่งของแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย คือ ในทัศนะของรัฐบาลหรือนายทหารจะเห็นว่าประชาธิปไตยอาจมีความหมายในแง่เนื้อหาสาระเป้าหมาย เช่น การเป็นอุดมการณ์ ความเหมาะสมกับลักษณะพิเศษของชาติไทย และการสนองความต้องการของประชาชน หรือใช้การได้ผล) หรืออาจรวมความหมายในลักษณะที่เป็นสากลในแง่รูปแบบวิธีการเข้าไปด้วย คือ มีรัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง การเลือกตั้ง ระบบรัฐสภา เป็นต้น

2) ลักษณะประการที่สองของแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย คือ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีไทย โดยมีลักษณะที่เด่นชัดดังนี้

ลักษณะที่เด่นชัดประการที่หนึ่ง คือ การมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติ โดยที่สถาบันพระมหากษัตริย์ได้รับการยอมรับว่าดำรงอยู่ในฐานะอันสูงสุดของชาติ ซึ่งผู้ใดจะละเมิดมิได้

ลักษณะที่เด่นชัดประการที่สอง คือ การถือว่าประเทศชาติบ้านเมืองหรือรัฐชาติเป็นสิ่งสูงสุดที่เคียงคู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะเห็นว่าแนวคิดเรื่องความมั่นคงของชาติและการพิทักษ์ชาติบ้านเมืองเป็นภารกิจที่สำคัญ และความสำคัญของชาติย่อมควบคู่ไปกับการจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วย

ลักษณะที่เด่นชัดประการที่สาม คือ แนวความคิดแบบลัทธิผู้นำ กล่าวคือ เป็นแนวคิดที่ว่าผู้นำของประเทศไทยควรเป็นทหาร ผู้นำกองทัพเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ดูแลปกครองประเทศ โดยเบื้องหลังของตัวผู้นำมีการใช้ระบบอุปถัมภ์เป็นลักษณะประการสำคัญ

ทศพล สมพงษ์ ได้กล่าวว่า “ทฤษฎีสัญญาประชาคม” เป็นการนำเสนอความคิดที่อธิบายความชอบธรรมใหม่เกี่ยวกับที่มาของอำนาจรัฐ จากเดิมที่เชื่อกันโดยทั่วไปว่า ผู้ปกครองซึ่งก็คือกษัตริย์มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจปกครองที่ได้รับมาจากพระเจ้าที่เรียกว่า อำนาจเทวสิทธิ์ (Divine Right) อำนาจจากสวรรค์นี้ผู้ปกครองได้รับผ่านมาจากศาสนจักร ตามความเชื่อแบบเดิมนี่อำนาจของอาณาจักรและอำนาจของศาสนจักรจึงเป็นอันเดียวกัน แต่อำนาจรัฐตามแนวคิดของนักปรัชญา กลุ่มสัญญาประชาคมเสนอขึ้นมาใหม่ อ้างที่มาของอำนาจรัฐว่าเกิดจากการยินยอมพร้อมใจกันของมนุษย์ในสังคมมาตกลงจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันด้วยการมอบอำนาจให้ผู้นำทำหน้าที่แทนตนในนามของส่วนรวม นักปรัชญาทั้งสามคนให้เหตุผลแตกต่างกันในการอธิบายถึงความจำเป็นที่มนุษย์ยินยอมมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและยอมมอบอำนาจให้ผู้อื่นปกครอง โดยนักทฤษฎีแต่ละคนมีคำอธิบายอ้างอิงถึงพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ในแง่มุมที่ต่างต่างกันไป แต่ที่มีทัศนะเหมือนกันคือธรรมชาติของมนุษย์เป็นเหตุแห่งการทำให้ข้อตกลงยินยอมในการจัดตั้งและมอบอำนาจให้ผู้นำ (ทศพล สมพงษ์, 2556, หน้า 14-20)

วิภาดา กิตติโกวิท กล่าวว่า “สัญญาประชาคม” หมายถึง ทฤษฎีสัญญาประชาคม อันเป็นนัยตามหลักกฎหมายธรรมชาติ มีลักษณะเป็นสำนักทางจริยธรรม ที่ผู้ปกครองควรตระหนักถึงหรือให้ความสำคัญสิทธิบางประการที่ผู้อยู่ใต้ปกครองคือประชาชน หรือประชาชนได้ยอมสละไป อาจเรียกได้ว่าประชาชนยอมอยู่ใต้อำนาจของผู้ปกครองคือรัฐเพื่อความปลอดภัยของตนในสิทธิและเสรีภาพที่ยังคงเหลืออยู่ แนวคิดเช่นนี้เองที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย โดยตรรกะจากสำนักจริยธรรมดังกล่าว หากมองในมุมกลับกันก็หมายความว่า อำนาจแท้จริงของผู้ปกครองนั้นมาจากประชาชนนั่นเอง ดังนั้นประชาชนควรจะเป็นผู้ที่ใช้สิทธิของตนเลือกผู้ปกครองขึ้นมา และในการนี้วิธีที่เหมาะสมก็คือการใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจ (วิภาดา กิตติโกวิท, 2550, หน้า 16-24)

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับสัญญาประชาคมของโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ระบุว่าโทมัส ฮอบส์ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วง ค.ศ.1588-1679 ได้เสนอแนวคิดที่ทำทลายอำนาจของศาสนจักรที่เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์และกฎต่าง ๆ รวมทั้งมอบเทวสิทธิ์ให้แก่กษัตริย์เป็นผู้ปกครอง แต่ฮอบส์มีแนวคิดที่ว่าสังคมและรัฐบาลไม่ได้ถูกบวชหรือสร้างขึ้นโดยพระเจ้าหรือธรรมชาติ หากแต่มนุษย์เองมีความจำเป็นต้องสร้างรัฐขึ้นอย่างไม่เป็นธรรมชาติ เพราะโดยธรรมชาติมนุษย์เป็นสัตว์ที่เห็นแก่ตัว ละโมบ อยู่ไม่สุข และไม่มั่นคง พฤติกรรมของมนุษย์ถูกผลักดันไปโดยตัณหาของตนและพยายามใช้เหตุผลที่จะทำทุกอย่างเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของตนเอง การป้องกันตัวที่ดีที่สุดคือ การโจมตีก่อน ทำให้เกิดการแย่งชิงและสงคราม ภาวะทางธรรมชาติของมนุษย์ก็คือสงคราม ชีวิตมนุษย์จึงอยู่อย่างโหดร้าย ยากไร้ และอายุสั้น ในภาวะธรรมชาติมนุษย์มีความเท่าเทียมกันทั้งในความสามารถของร่างกายและสติปัญญา ความเสมอภาคที่สำคัญที่สุดคือ ความเท่าเทียมในการประหัตประหารกัน เพราะความกังวลสูงสุดของมนุษย์คือ การปกป้องรักษาตนเอง ความเสมอภาคด้วยความสามารถนำไปสู่ความเสมอภาคด้านความหวังและการแข่งขันซึ่งเกิดจากความโลภของมนุษย์ ความเป็นศัตรูกันโดยธรรมชาติของมนุษย์จึงเกิดขึ้น ฮอบส์มีความเห็นว่า ความกลัวตาย ความปรารถนา และความหวัง ได้โน้มนำมนุษย์ไปสู่สันติสุขโดยขึ้นให้มีกฎสำหรับใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติ มนุษย์จึงเริ่มสร้างเงื่อนไขให้เกิดสันติภาพ มนุษย์แต่ละคนควรจะต้องเต็มใจสละสิทธิของตนที่มีต่อสิ่งทั้งปวง การยินยอมสละสิทธิร่วมกันนี้เรียกว่าสัญญาประชาคม (social contract) ประชาชนสังคมเกิดขึ้นได้โดยสัญญาประชาคม โดยที่แต่ละคนมีพันธผูกพันกับตนเองด้วย มนุษย์ร่วมกันทำสัญญาว่าจะไม่ขัดแย้งคำสั่งของตัวบุคคลหรือคณะบุคคลที่พวกเขายอมรับว่ามีอำนาจในองค์อธิปัตย์ (sovereign) ของพวกเขา มนุษย์ต้องยอมสละสิทธิที่จะปกป้องตัวเองและตกลงให้องค์อธิปัตย์ ผู้มีอำนาจใช้สิทธินี้แทนปัจเจกชน องค์อธิปัตย์จึงทำหน้าที่เป็นตัวแทนของมนุษย์ทุกคนเพื่อปกป้องไม่ให้เกิดความขัดแย้ง การแย่งชิง และการประหัตประหารกัน ปัจเจกชนต้องเชื่อฟังรัฐและมีเสรีภาพได้เท่าที่องค์อธิปัตย์จะอนุญาต ปัจเจกชนจะกบฏต่อรัฐได้ถ้าองค์อธิปัตย์ทำลายสิทธิทางธรรมชาติในการป้องกันตนเองของปัจเจกชน เช่น การฆ่าหรือทำร้ายพวกเขา ฮอบส์มีชีวิตอยู่ในช่วงที่สถานการณ์ทางการเมืองของอังกฤษที่ต้องประสานรอยร้าวระหว่างกษัตริย์กับรัฐสภาได้เสนอความเห็นไว้วางใจมอบอำนาจการปกครองให้กษัตริย์มีอำนาจสมบูรณ์ภายใต้สิทธิราชย์เพียงคนเดียวทำหน้าที่ในการให้องค์อธิปัตย์ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2550, หน้า 80 – 86)

วิภาดา กิตติโกวิท ได้กล่าวถึงแนวคิดของจอห์น ล็อก (John Locke) เกี่ยวกับสัญญาประชาคมไว้ว่า จอห์น ล็อก ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วง ค.ศ.1632-1704 มีทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ต่างจากฮอบส์ โดยล็อกมองว่ามนุษย์มีเหตุผลและจิตสำนึกที่จะแยกความถูกต้องได้ ภาวะธรรมชาติของมนุษย์มีความสมบูรณ์และมีเสรีภาพเต็มที่ที่จะจัดการกับชีวิตของตนเองตามแนวทางที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด มนุษย์มีอิสระจากการแทรกแซงจากคนอื่น อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็ไม่ได้มีอิสระที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความพึงพอใจของตนทุกประการ ในภาวะธรรมชาติเป็นช่วงก่อนมีสังคมการเมือง (pre-political) เป็นภาวะที่ไม่มีองค์อำนาจ (authority) หรือรัฐบาลที่จะลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย (เพราะเป็นสภายังไม่มีกฎหมาย) แต่มันไม่ใช่ภาวะที่จะไปล่วงสิทธิของคนอื่น สภานิติธรรมชาติมีกฎแห่งธรรมชาติปกครองอยู่ซึ่งผูกพันทุก ๆ คนไว้ ทุกคนมีความเท่าเทียมที่จะถูกปกครองหรือผูกมัดโดยกฎแห่งธรรมชาติ ในทัศนะของล็อกมองว่ากฎแห่งธรรมชาติถือว่าเป็นพื้นฐานของศีลธรรมที่พระเจ้าประทานมาให้ด้วยคำบัญชา มนุษย์เราจะต้องไม่ทำอันตรายชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของคนอื่น เราถูกห้ามโดยกฎธรรมชาติมิให้ทำอันตรายคนอื่น ภาวะแห่งธรรมชาติจึงเป็นภาวะที่มีเสรีภาพและสันติภาพ ภาวะตามธรรมชาติจึงไม่ใช่ภาวะสงครามตามความเห็นของฮอบส์ แต่ก็สามารถพัฒนาไปสู่การเกิดสงครามได้ เมื่อมนุษย์ทำร้ายคนอื่น ภาวะสงครามเริ่มขึ้นเมื่อคนหนึ่งประกาศสงครามกับอีกคนหนึ่ง โดยการขโมยทรัพย์สินหรือโดยความพยายามที่จะให้คนอื่นเป็นทาส ด้วยเหตุที่ว่าภาวะธรรมชาติไม่มีอำนาจแห่งสังคมการเมืองที่มนุษย์จะใช้เป็นช่องทางเรียกร้องความยุติธรรม และด้วยเหตุที่ภาวะธรรมชาติดอมให้มนุษย์ปกป้องชีวิตตนเองได้ ดังนั้นเพื่อสันติภาพมนุษย์จึงต้องสละภาวะธรรมชาติออกไป โดยการทำสัญญาประชาคมร่วมกันเพื่อสร้างรัฐบาลของชาวประชา (civil government) ขึ้นเพื่อปกป้องชีวิตและทรัพย์สิน เป็นการสร้างสังคมการเมืองขึ้นมาจากเจตจำนงร่วมที่มีฐานะเป็นองค์อธิปัตย์ มนุษย์ได้สร้างองค์ทางการเมืองขึ้นมา (body politic) เป็นรัฐบาลที่ผ่านการยินยอมตามข้อตกลงของมนุษย์ มนุษย์ได้รับของสามสิ่งที่ไม่ใช่ในภาวะธรรมชาติแต่ได้จากการทำสัญญาร่วมกัน คือ อำนาจทางกฎหมาย (นิติบัญญัติ) อำนาจการพิจารณาโทษผู้ทำผิด (ตุลาการ) และอำนาจในการนำกฎหมายไปบังคับใช้ (บริหาร) มนุษย์แต่ละคนจึงยอมมอบตนเองให้กับอำนาจทั้งสามนี้เพื่อปกป้องตนเองและลงโทษผู้ละเมิดกฎแห่งธรรมชาติ และยอมมอบอำนาจนี้ให้กับรัฐบาลที่ได้สร้างขึ้นมาโดยผ่านการทำข้อตกลง ล็อกมีความเห็นว่า เป้าหมายปลายทางของการอยู่ร่วมกันก็เพื่อพิทักษ์ความมั่นคงของชีวิต เสรีภาพ และความอยู่ดีมีสุขโดยทั่วไปของมนุษย์ อย่างไรก็ตามล็อกเห็นว่าข้อตกลงที่ทำสัญญากับรัฐบาลนี้สามารถทำลายลงได้ เมื่อมนุษย์มีเหตุผลในการต่อต้านอำนาจของรัฐบาลได้ เมื่อผู้ปกครองทำตัวเป็นทรราช เช่นทำลายระบบกฎหมายและปฏิเสธความสามารถของประชาชนในการออกกฎหมายเพื่อปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน สุดท้ายทรราชได้นำตัวเองเข้าสู่สงครามกับประชาชน ดังนั้น ประชาชนมีสิทธิที่จะปกป้องตนเองตามภาวะธรรมชาติ เหมือนเมื่อก่อนจะตกลงสร้างสังคมขึ้นมา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เมื่อรัฐบาลไม่ปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทรราชกลับทำตัวเป็นปรปักษ์กับผลประโยชน์ของประชาชน ประชาชนมีสิทธิ์ที่จะต่อต้านอำนาจผู้ปกครองโดยล้มสัญญาประชาคม แล้วเข้าสู่กระบวนการสร้างสังคมการเมืองขึ้นมาใหม่

ศุภชัย ศุภผล ได้กล่าวถึงแนวคิดของฌ็อง ฌาคส์ รูสโซ เกี่ยวกับสัญญาประชาคมไว้ว่า รูสโซ ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ.1712-1778 เขาได้พรรณนากระบวนการทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์ชาติตั้งแต่เริ่มต้นที่อยู่ในภาวะธรรมชาติจนกระทั่งก้าวหน้าสู่ความเป็นประชาสังคม (Civil Society) รูสโซมีความเห็นว่าตามภาวะแห่งธรรมชาติมนุษย์อยู่ในภาวะสันติภาพและเป็นช่วงที่มีคุณธรรมสูงสุด (Quixotic time) มีชีวิตเรียบง่าย และโดดเดี่ยว ความต้องการเล็ก ๆ น้อย ๆ สามารถหามาสร้างความพอใจได้อย่างสบาย ๆ ตามที่หาได้ในธรรมชาติ เพราะธรรมชาติมีความสมบูรณ์และมีประชากรไม่มาก จึงไม่มีการแข่งขันแย่งชิง มนุษย์ไม่ค่อยสนใจพฤติกรรมของกันและกัน เหตุผลที่จะนำไปสู่ความกลัวและความขัดแย้งมีน้อยมาก มนุษย์อยู่กันอย่างเรียบง่ายและมีศีลธรรมอันบริสุทธิ์ ทำให้มนุษย์มีความเมตตาสงสารต่อผู้อื่น จึงไม่มีเหตุผลให้มนุษย์ต้องทำร้ายผู้อื่น แต่เมื่อเวลาผ่านไปมนุษย์ได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลง มีประชากรเพิ่มมากขึ้น วิธีการหาความพึงพอใจของมนุษย์ก็เปลี่ยนไปด้วย มนุษย์ค่อย ๆ มาอยู่รวมกันเป็นครอบครัวและชุมชน พร้อมกับมีการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ขึ้นเพื่อใช้ชีวิตได้ง่ายขึ้น ทำให้มนุษย์มีเวลาว่างที่จะครุ่นคิดเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากค่านิยมสาธารณะ (public value) เมื่อมีการเปรียบเทียบกันทำให้เกิดความละอายขายหน้าและความรู้สึกอิจฉาซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีการดูถูกเหยียดหยามและความหยิ่ง

ยะโส ตามแนวคิดของรุสโซซึ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์ไม่มีความรีบเร่งอีกต่อไปก็คือ การมีสมบัติส่วนตัว ทำให้มนุษย์เปลี่ยนจากภาวะอันบริสุทธิ์ไปสู่ลักษณะที่มีความโลภ การแข่งขัน ความทะนงตน ความไม่เท่าเทียมกัน และความชั่วร้าย มนุษย์จึงหลุดหายไปจากภาวะแห่งธรรมชาติ การมีทรัพย์สินส่วนตัวนำไปสู่สภาพความไม่ยุติธรรม บางคนสะสมทรัพย์สินมากขึ้น ขณะที่คนอื่น ๆ ถูกบังคับให้ทำงานเพื่อสร้างทรัพย์สินให้คนอื่น พัฒนาการของชนชั้นทางสังคมก็เริ่มต้นขึ้น ผู้มีทรัพย์สินได้แสดงเจตนาออกมาว่า มันจะเป็นประโยชน์ต่อพวกเขาหากถ้าสังคมได้สร้างรัฐบาลขึ้นมาเพื่อปกป้องทรัพย์สินของปัจเจกชนจากการลักขโมยและจากการใช้กำลังบังคับเอาทรัพย์สินของคนอื่น (ศุภชัย ศุภผล, 2553, หน้า 45-48)

ดังนั้น สังคมจึงตกลงกันจัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาโดยการทำสัญญา ซึ่งอ้างเหตุผลว่าจะเป็นการรับประกันความเท่าเทียมกันและปกป้องทุกคน เป็นการสร้างรัฐบาลขึ้นมาโดยการทำสัญญาประชาคมเป็นข้อตกลงว่า มนุษย์จะมีเสรีภาพและอยู่ร่วมกันอย่างไร โดยไม่ยอมให้มีการใช้กำลังและการบีบบังคับจากคนอื่น รุสโซยืนยันว่าสามารถทำได้โดยการทำให้เจตจำนงเฉพาะตนเป็นเจตจำนงร่วม (general will) ด้วยการทำข้อตกลงกับคนอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมและมีเสรีภาพที่จะแสดงเจตจำนง มนุษย์จึงยอมสละทั้งสิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

การยินยอมมอบตนเองให้กับเจตจำนงร่วมที่มนุษย์ได้สร้างองค์กรหรือกายใหม่ขึ้นมาเป็นกายร่วม (collective body) สมมุติกันขึ้นมาว่าเปรียบเสมือนกับเป็นบุคคลหรือกายใหม่เรียกว่า องค์กรอิตีตย์ มนุษย์จึงมีพันธะต่อเจตจำนงร่วม ตามความเห็นของรุสโซคนเราไม่สามารถถ่ายโอนเจตจำนงของตนให้กับคนอื่นได้ (เหมือนดังที่ทำกันในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน) การแสดงเจตจำนงเฉพาะตนเพื่อแปลงมาเป็นเจตจำนงร่วมนั้น รุสโซเห็นว่าพลเมืองทุกคนต้องมาร่วมกันพิจารณาตัดสินใจอย่างเห็นพ้องต้องกันเป็นมติมหาชนว่าจะอยู่ร่วมกันอย่างไร เช่น ควรออกกฎหมายอะไรบ้าง ดังนั้นพลเมืองต้องหมั่นรวมตัวประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ ตามนัยนี้ก็คือประชาธิปไตยทางตรงที่เหมาะสมกับรัฐขนาดเล็กที่ผู้คนรู้จักตัวตนว่าใครเป็นใคร (ศุภชัย ศุภผล, 2553, หน้า 49-68) แนวความคิดตามปรัชญาการเมืองว่าด้วยสัญญาประชาคมของปรัชญาเมธีทั้งสามท่านมีอิทธิพลทางความคิดต่อคนยุโรปในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 ถึงต้นศตวรรษที่ 18 ความเชื่อในเรื่องเทวสิทธิมีน้อยลง แต่หันมามีความเชื่อว่า รัฐมาจากการร่วมมือของประชาสังคมในการร่วมตกลงสร้างกฎ กติกา เพื่อจัดระเบียบทางสังคมและยินยอมมอบอำนาจให้แก่ผู้ปกครองทำหน้าที่ในองค์กรอิตีตย์

เกษียร เตชะพีระ กล่าวถึง “สัญญาประชาคม” ที่ใช้อยู่ในประเทศไทยไว้ว่า “สัญญาประชาคม” ในความหมายที่นำมาใช้ในการเมืองไทยปัจจุบัน หมายถึง ความตกลงร่วมกันของประชาชน กลุ่มผลประโยชน์ร่วมกันหรือกลุ่มคนที่มีแนวความคิดเดียวกัน กับฝ่ายตรงข้าม เพื่อเป็นการแสวงความตกลงและทางออกของปัญหาซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลกระทบในวงกว้างซึ่งหากปล่อยไว้อาจจะก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม คำว่า “สัญญาประชาคม” (Social Contract) เป็นการสมานระหว่างคำสองคำ คือ คำว่า “สัญญา” ซึ่งหมายถึงข้อตกลง กับคำว่า “ประชาคม” ซึ่งหมายถึงชุมชนหรือกลุ่มชนซึ่งอยู่ร่วมกัน และมีการติดต่อสัมพันธ์กัน โดยเมื่อรวมกันแล้วจะมีความหมายว่า การทำข้อตกลงกันของประชาชนในสังคมที่อยู่ร่วมกัน โดยส่วนใหญ่แล้วคำว่าสัญญาประชาคมนี้นักจะถูกนำไปใช้ในสองลักษณะ คือ ในความหมายแบบแคบที่หมายถึงตัวทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 17 - 18 และในความหมายแบบกว้างที่หมายถึงพันธสัญญาทางการเมืองระหว่างนักการเมืองกับประชาชน (เกษียร เตชะพีระ, 2553, หน้า 57-63)

คูเรียน, จอร์จ โทมัส (Kurian, George Thomas) กล่าวว่า แนวคิดสัญญาประชาคมเกิดขึ้นในราวศตวรรษที่ 17 เพื่อที่จะอธิบายที่มาของสังคมการเมือง และสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลที่ปกครองอยู่ในขณะนั้น โดยอธิบายถึงที่มาในการจัดตั้งสังคมการเมืองของมวลมนุษยชาติว่าเกิดจากการตกลงร่วมกันของมนุษย์ในสภาวะที่ยังไม่มีรัฐ หรือ สภาวะธรรมชาติ (state of nature) ที่จะยินยอมสละสิทธิบางอย่างให้แก่ผู้ปกครองเพื่อทำหน้าที่ดูแลปกครอง และจัดตั้งสังคมการเมืองขึ้นมา โดยทฤษฎีสัญญาประชาคมนี้นี้จะแตกต่างออกไปจากแนวคิดเรื่องที่มาของรัฐที่มีอยู่เดิมตั้งแต่สมัยกรีกโบราณว่าเป็นเรื่องของธรรมชาติจากการที่มนุษย์โดยธรรมชาติเป็นสัตว์การเมือง (man is by nature a political animal) แต่ในทางกลับกันทฤษฎีสัญญาประชาคมจะอธิบายว่าสังคมการเมืองนั้นเกิดจากการที่มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติได้ตกลงร่วมกันในการจัดตั้งสังคมการเมืองและการปกครองขึ้นมาเองในภายหลังต่างหาก (Kurian, George Thomas, 2011, p.1548)

วูล์ฟ, โจนาธาน (Wolff, Jonathan) กล่าวว่า แนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคมในโลกตะวันตกนั้นนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นที่มาของแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (sovereignty of the people) เพราะการที่สังคมการเมืองเกิดขึ้นจากการตกลงกันของประชาชนในสังคม ดังนั้นความชอบธรรมของรัฐบาลหรือผู้ปกครองจึงอยู่ที่การได้รับความยินยอม และการยอมรับจากประชาชน แต่ทั้งนี้หลายทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับการกำเนิดของรัฐและสังคมโดยทฤษฎีสัญญาประชาคมที่ว่าเป็นเพียงการตั้งสมมติฐาน (hypothesis) ภายในห้วงความคิดของนักทฤษฎีการเมืองอย่าง โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) หรือ ฌอง ฌากส์ รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau) มากกว่าที่จะเกิดขึ้นจริง กล่าวคือไม่มีใครสามารถล่วงรู้ได้ว่าการตกลงทำสัญญาประชาคมนี้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ เมื่อไหร่ อย่างไร เพราะทฤษฎีนี้เพียงแต่ต้องการสร้างชุดคำอธิบายขึ้นมาเพื่อสร้างความชอบธรรมให้การปกครองสมัยใหม่เท่านั้นเอง แต่ทว่าในปัจจุบัน คำว่าสัญญาประชาคม ในโลกตะวันตกได้ถูกนำมาใช้ในความหมายกว้าง ที่หมายถึงการทำข้อตกลงบางอย่างที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมจริงมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของทฤษฎีที่อธิบายการกำเนิดของรัฐเหมือนในศตวรรษที่ 17-18 (Wolff, 1996: 6-8)

สรุปว่า ลักษณะประชาธิปไตยแบบไทยนั้นเป็นประชาธิปไตยแบบตามใจฉัน ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ นั้น ประชาชนจะมีอำนาจทางการเมืองในฐานะพลเมืองน้อยมาก สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคในสังคมของประชาชนดูเหมือนจะเหลือเพียงแค่ตัวอักษรในกระดาษที่เขียนเอาไว้ให้สวยหรูเท่านั้น เพราะข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาทำให้ยืนยันได้ว่าประชาธิปไตยแบบไทย ๆ นั้น หัวใจของมันก็คือ ระบอบการปกครองที่ยอมให้ชนชั้นนำซึ่งเป็นคนส่วนน้อยของประเทศได้มีอำนาจทางการเมืองเหนือกว่าพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศ และคนส่วนน้อยของประเทศนี้ก็คือผู้ขาดอำนาจไว้ที่ตัวเองพร้อมด้วยการส่งต่ออำนาจให้กับลูกหลานตัวเองเสมือนหนึ่งเป็นมรดกของตระกูล เมื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนก็ไม่สนใจประชาชน ทำเสมือนหนึ่งว่าไม่ได้สัญญาอะไรไว้กับประชาชน คำมั่นที่เคยให้ไว้กับประชาชนตอนหาเสียงก่อนการเลือกตั้งที่เรียกว่าสัญญาประชาคมนั้นเป็นเพียงกลยุทธ์เพื่อให้ได้คะแนนเสียงเท่านั้นเอง

3. วิธีดำเนินการงาน

บทความวิจัยนี้ใช้กระบวนการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษา จากหนังสือ ตำรา บทความ ข้อเขียน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้รูปแบบของการวิจัยโดยศึกษาค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ มุ่งหาคำอธิบาย (Explanatory research) และสรุปข้อมูล สุดท้ายนำเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

4. ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่า

4.1 แนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม เกิดจากการที่มีนักปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ 3 ท่าน คือ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) และ ฌอง ฌากส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) ต้องการแก้ปัญหาสังคมที่ปรากฏอยู่ในขณะนั้น ด้วยแนวคิดที่ใช้เหตุผลอยู่เหนือความความเชื่อที่มนุษย์เคยมีมาอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อต้องการแก้ปัญหาสังคมที่มนุษย์ประสบอยู่จริงและเพื่อสร้างช่องทางในการปกป้องอธิปไตยของตัวเองที่อ้างว่ามีอยู่แล้วตามธรรมชาติภายหลังจากที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการอยู่ที่ปราศจากคนอื่นได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า 1) มนุษย์มีสิทธิตามธรรมชาติโดยแท้จริง 2) มนุษย์จึงเป็นผู้สร้างรัฐโดยแท้จริง 3) รัฐจะต้องเกิดจากการที่มนุษย์ร่วมกันทำสัญญาเท่านั้น 4) รัฐในฐานะผู้แทนในการใช้อำนาจจะต้องปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของประชาชน 5) รัฐที่ดีจะต้องมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย และ 6) เจตนารมณ์ของคนส่วนใหญ่ที่รัฐต้องปฏิบัติตามก็คือต้องทรงไว้ซึ่งจริยธรรมและสำนึกทางจริยธรรม

4.2 เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยสำคัญที่จะมาสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบไทยตามแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม พบว่า “จริยธรรมและสำนึกทางจริยธรรม” เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสนับสนุนให้การปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยแบบไทยที่สมบูรณ์ขึ้นมาได้ตามแนวคิดของทฤษฎีสัญญาประชาคม ด้วยเป็นที่ประจักษ์ว่าเหตุแห่งการปฏิวัติรัฐประหารรัฐไทยแทบทุกครั้งนั้นได้อ้างถึงความไม่มีจริยธรรมและสำนึกทางจริยธรรมในการบริหารปกครองประเทศของผู้ปกครองที่เป็นองค์อธิปัตย์เป็นสำคัญ

5. สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถสรุปและอภิปรายผลประเด็นการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

5.1 แนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม พบว่าทฤษฎีนี้เป็นที่นิยมกันมาก มีอิทธิพลแทนทฤษฎีเทวสิทธิ์ เป็นทฤษฎีอธิปไตยเป็นของปวงชน มีรากฐานจากความคิดที่ว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างรัฐ โดยการที่มนุษย์ยินยอมร่วมกันทำสัญญาประชาคม (Social Contract) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาสังคมการเมืองการปกครองในประเทศอังกฤษ เริ่มก่อตัวในคริสต์ศตวรรษ 16 และได้กลายเป็นทฤษฎีที่ถูกนำเสนอเพื่อแก้ปัญหาสังคมการเมืองในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เมื่อประมาณ 300 กว่าปีที่แล้ว โดยพื้นฐานของแนวคิด “ได้ใช้เหตุผลเข้ามาแทนที่ความเชื่อ” เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมที่อยู่ในสภาพไม่น่าพึงปรารถนาอันประสพอยู่จริงและเพื่อสร้างช่องทางในการปกป้องอธิปไตยของตนเองที่อ้างว่ามีอยู่แล้วตามธรรมชาติภายหลังจากที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการอยู่ที่ยากลำบากจากคนอื่นได้ ของนักปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ 3 ท่าน คือ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) และฌ็อง ฌากส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) ด้วยเหตุผลที่ว่า 1) มนุษย์มีสิทธิตามธรรมชาติโดยแท้จริง 2) มนุษย์จึงเป็นผู้สร้างรัฐโดยแท้จริง 3) รัฐจะต้องเกิดจากการที่มนุษย์ร่วมกันทำสัญญาเท่านั้น 4) รัฐในฐานะผู้แทนในการใช้อำนาจจะต้องปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของประชาชน 5) รัฐที่ดีจะต้องมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย 6) เจตนารมณ์ของคนส่วนใหญ่ที่รัฐต้องปฏิบัติตามก็คือต้องทรงไว้ซึ่งจริยธรรมและสำนึกทางจริยธรรม โดยรายละเอียดแนวคิดของนักปรัชญาทั้ง 3 ท่าน นั้น มีดังนี้

1) โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ซึ่งมีอายุอยู่ในระหว่าง ค.ศ. 1697 – 1588 ได้เขียนทฤษฎีนี้ขึ้นมาเพื่อสนับสนุนกษัตริย์ในราชวงศ์สจวร์ต (Stuete) ของอังกฤษให้มีอำนาจปกครองรัฐอย่างสมบูรณ์ นั่นคือให้เกิดระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ทั้งนี้ เพราะเชื่อว่า การปกครองที่กษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดจะทำให้รัฐมีความมั่นคงและมีระเบียบมากที่สุด โดยฮอบส์ มีแนวคิดที่มนุษย์เป็นผู้สร้างรัฐ และรัฐจะต้องถูกบริหารจัดการโดยมนุษย์ ด้วยเหตุผลที่ว่าโดยสภาพดั้งเดิมตามธรรมชาติของมนุษย์นั้นต่างคนต่างอยู่ ปราศจากกฎเกณฑ์และระเบียบวินัย มนุษย์จึงประสบแต่ความชั่วร้ายต่าง ๆ เช่น ความว้าเหว่ (solitary) มีความยากจน (poor) มีความสกปรก (nays) และมีความโหดร้าย (brutish) สภาพธรรมชาติทำให้เกิดสภาพ “อำนาจคือธรรม” (might is right) อำนาจผันแปรไปตามบุคคล ฉะนั้น มนุษย์มีความจำเป็นต้องมีรัฐบาล มีระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ด้วยการทำสัญญาร่วมกันในทำนองที่ว่า 1) มนุษย์ยอมมอบอำนาจให้รัฐบาลทั้งหมด รัฐบาลทรงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุดที่เรียกว่า “องค์อธิปัตย์” 2) ประชาชนไม่มีสิทธิ์ที่จะปฏิวัติ แม้จะไม่พอใจนโยบายหรือวิธีการปกครอง เพราะผู้ปกครองไม่ถือว่าเป็นคู่สัญญากับประชาชน และ 3) ผู้ปกครองย่อมมีอำนาจจะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนต้องการ ไม่ว่าการกระทำนั้นจะตรงตามเจตนารมณ์ของประชาชนหรือไม่ก็ตาม เพราะประชาชนได้เสียสละสิทธิตามธรรมชาติให้แก่ประมุขแล้ว รัฐบาลตามความหมายนี้จึงเป็นรัฐบาลหรือพระมหากษัตริย์ที่อยู่เหนือกฎหมาย

2) จอห์น ล็อก (John Locke) เป็นนักปรัชญาในยุคต่อมา มีอายุระหว่าง ค.ศ. 1932 – 1704 มีแนวความคิดว่าสภาพดั้งเดิมของมนุษย์อยู่ในสภาพธรรมชาติ คือ อยู่กันอย่างมีความสุข มีความมั่นคง มีความปลอดภัยและมีอิสรภาพเสรีภาพที่จะดำเนินการได้ตามใจปรารถนา มนุษย์จึงมีความพอใจอยู่ในสภาพธรรมชาติ แต่ในกาลต่อมามนุษย์เกิดความไม่มั่นใจในความสุขความสะดวกสบาย ความปลอดภัยและอิสรเสรีที่ตนได้รับนั้นจะมีอยู่ตลอดไป มนุษย์จึงหาทางป้องกันและหาทางออกโดยการจัดตั้งรัฐบาลขึ้น โดยการมอบอำนาจการปกครองให้บุคคลคณะหนึ่งซึ่งเรียกว่า รัฐบาล ซึ่งจะต้องมีลักษณะ

คือ 1) รัฐบาลเกิดจากมนุษย์ทำสัญญามอบอำนาจให้กับหน่วยปกครอง แต่รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน 2) รัฐบาลต้องกระทำตามเจตนารมณ์ของประชาชน เจตนารมณ์ของประชาชนย่อมอยู่เหนือสิ่งอื่นใด 3) ประชาชนสามารถเปลี่ยนคณะรัฐบาลได้ตามวาระ ถ้าเห็นว่ารัฐบาลนั้นไม่ปฏิบัติงานไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนส่วนใหญ่ในรัฐ และ 4) รัฐบาลมีฐานะเป็นคู่สัญญาแก่ประชาชนผู้มอบอำนาจให้ ฉะนั้นรัฐบาลจะทำอะไรตามความต้องการของตนไม่ได้

3) ฌ็อง ฌากส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) มีอายุระหว่าง ค.ศ. 1712-1778 ซึ่งเป็นนักปราชญ์อีกคนหนึ่ง ได้เขียนหนังสือขึ้นเพื่อสนับสนุนทฤษฎีสัญญาประชาคมว่า สภาพดั้งเดิมของมนุษย์เป็นเช่นเดียวกับ Hobbes คือ เป็นสภาพที่ขาดระเบียบวินัย มีความโหดร้ายทารุณ มีความสับสนวุ่นวาย เคารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มนุษย์ไม่ต้องการสิ่งชั่วร้ายเหล่านั้น จึงหาวิธีการป้องกันสร้างสังคมใหม่ที่น่าอยู่ขึ้น โดยมนุษย์รวมกันตกลงเป็นเอกฉันท์จะก่อตั้งชุมชนทางสังคม (social community) ขึ้นอันจะนำไปสู่การก่อตั้งรัฐที่ถูกต้องตามหลักเหตุผลที่แท้จริง ส่วนตามแนวความคิดของรูสโซ รัฐมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยยึดหลักเจตนารมณ์ที่มีเหตุผล คือ General Will ซึ่งเป็นพลังผลักดันให้รัฐปฏิบัติการทั้งปวงเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนทั่วไป รูสโซนั้นเน้นถึงคุณลักษณะแห่งวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายมากกว่าจำนวนประชาชน ข้อตกลงใด ๆ ที่แม้ว่าประชาชนเห็นพ้องต้องกัน เรียกว่า The Will of All แต่ถ้าข้อตกลงดังกล่าวไม่มีคุณลักษณะที่ดำเนินไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนในรัฐก็ไม่ถือว่าเป็น General Will เพราะสัญญาประชาคมตามความคิดของรูสโซ คือ เอกชนทุกคนยอมยกสิทธิตามธรรมชาติ ให้แก่ อธิปไตย (Sovereign) ซึ่งได้แก่ General Will ฉะนั้น จึงเท่ากับว่าเอกชนมอบสิทธิให้แก่ชุมชนเป็นส่วนใหญ่” อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สัญญาประชาคมตามความคิดของรูสโซ คือ 1) รัฐนั้นจะต้องมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย 2) รัฐบาลต้องปฏิบัติการทั้งปวงเพื่อประโยชน์สุขและสอดคล้องกับความประสงค์ของประชาชนส่วนใหญ่ (General Will) 3) เอกชนทุกคนยอมยกสิทธิตามธรรมชาติให้แก่อธิปไตย (Sovereign) ซึ่งได้แก่ General Will นั้น 4) ชุมชนเป็นผู้กำหนดนโยบาย แต่รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินนโยบายไปปฏิบัติ 5) อำนาจอธิปไตยเป็นของชุมชน และอยู่ที่ชุมชนไม่ได้อยู่ที่รัฐบาล 6) รูสโซไม่เห็นด้วยกับความคิดเรื่องรัฐสภา หรือประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนถือว่าอำนาจอธิปไตยนั้นมิอาจมอบให้แก่บุคคลใดได้ เพราะผู้แทนไม่สามารถแสดงออกหรือสะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชนได้จริง ประชาธิปไตยของรูสโซเป็นประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) แบบประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์และรัฐปาร์ต้า หรือประชาธิปไตยแบบหมู่บ้านสวิส ซึ่งประชาชนมาชุมนุมกันโดยตรง 7) ความประสงค์ของคนส่วนใหญ่ (General Will) นั้นต้องยึดหลักศีลธรรม หรือคุณธรรมเป็นแนวทาง มิฉะนั้นเสียงข้างมากก็จะกลายเป็นทรราชย์ข้างมาก (Majority Tyranny) ไปได้

จากแนวความคิดของนักปราชญ์ทั้ง 3 คน คือ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) และ จอห์น ล็อก (John Locke) เป็นผู้ให้กำเนิดทฤษฎีสัญญาประชาคม และ ฌ็อง ฌากส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) เป็นผู้สนับสนุน ต่างก็มีสาระสำคัญของทฤษฎีเหมือนกันในข้อที่ว่า “รัฐบาลเป็นผลมาจากสัญญาของประชาชน” คือ รัฐบาลได้มอบอำนาจจากประชาชน แต่การมอบอำนาจอ้างกล่าวนั้นมีลักษณะแตกต่างกันอยู่บ้าง คือ ฮอบส์ (Hobbes) ถือว่าประชาชนได้มอบอำนาจอธิปไตยของตนทั้งหมดให้ผู้ปกครอง ประชาชนจะเรียกคืนหรือทวงถามคืนซึ่งอำนาจและสิทธิธรรมชาตินั้นมิได้โดยประการทั้งปวง แต่ ล็อก (Lock) ถือว่ารัฐบาลเป็นรัฐบาลแบบประชาธิปไตยจะต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญา คือ ประชาชน และประชาชนสามารถที่จะทวงถามเรียกอำนาจและสิทธิธรรมชาตินั้นคืนได้ ส่วน รูสโซ (Rousseau) เชื่อว่ารัฐบาลจะต้องเป็นรัฐบาลแบบประชาธิปไตยโดยตรง และรัฐบาลจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ให้สอดคล้องกับความประสงค์ส่วนใหญ่ (General Will)

5.2 การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบไทยตามแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคมนั้น พบว่า “จริยธรรมและสำนึกทางจริยธรรม” ของนักการเมืองหรือผู้ปกครองเป็นสำคัญที่จะทำให้ประชาธิปไตยแบบไทยสมบูรณ์ขึ้นมาได้ อันเนื่องมาจากตามแนวคิดของสัญญาประชาคมนั้นให้ความสำคัญในเรื่องข้อตกลงหรือค่านิยมสัญญาทางการเมืองระหว่างนักการเมืองกับประชาชนผ่านนโยบายและความรับผิดชอบในการหาเสียงขณะลงสมัครรับเลือกตั้งนั่นเอง ลักษณะดังกล่าวนี้เรียกว่า “สัญญาประชาคม” สอดคล้องกับเฉลิมเกียรติ ผิวนวล ที่กล่าวไว้ในหนังสือ “ประชาธิปไตยแบบไทย: แนวคิดและความหมาย,” ใน ความคิดทางการเมืองของทหารไทย 2519-2535” ว่า ลักษณะการใช้คำว่าสัญญาประชาคมในปัจจุบันนี้ มีลักษณะเป็นสัญญาที่มีการตกลง และการผูกมัดบางอย่างที่เป็นรูปธรรมขึ้นจริงในทางนโยบายที่ใช้หาเสียง มิใช่ใน

ลักษณะของการทำหนังสือสัญญา หากแต่เป็นการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างคู่สัญญาในสังคมในเรื่องความรับผิดชอบ และพันธะที่ทั้งคู่จะต้องมีให้ต่อกันดังสัญญาประชาคมที่ได้ให้ไว้ เมื่อนักการเมืองกับประชาชนได้มีสัญญาประชาคมกันดีแล้ว หลังการเลือกตั้งนักการเมืองได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้เป็นตัวแทนในการทำหน้าที่ สิ่งที่นักการเมืองจะต้องตระหนัก อยู่เสมอก็คือการใช้อำนาจหน้าที่แทนประชาชนนั้นต้องคำนึงประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การคำนึงถึงประโยชน์ของ ประชาชนตามแนวคิดของสัญญาประชาคมเรียกว่า “สำนึกทางจริยธรรม” จะเห็นได้ว่าการมองสัญญาประชาคมในทางปฏิบัติ ของการเมืองไทย มีเพียงเฉพาะมิติที่เป็นรูปธรรมเพียงมิติเดียวโดยปราศจากการพิจารณามิติทางทฤษฎีการเมืองที่เป็น นามธรรมที่เรียกว่า “สำนึกทางจริยธรรม” ของนักการเมือง การทำสัญญาประชาคมของไทยย่อมจะกลายเป็นลักษณะของการ เร่ขายฝันจากตัวนโยบายของพรรคการเมือง หรือ ร้ายกว่านั้นก็คือเป็นการหลอกลวงเพื่อจูงใจให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ลงคะแนนเสียงให้แก่ตนเอง หรือ พรรคการเมืองของตนเอง ซึ่งหากเป็นในลักษณะนี้แล้ว ผู้แทนของปวงชนก็จะขาดจิตสำนึก ในการรับรู้ว่าต้นตอที่มาของแหล่งอำนาจที่พวกเขาอ้างอิงนั้นคือประชาชน ซึ่งจะทำให้การเลือกตั้งเป็นเพียงพิธีกรรมหนึ่งใ นการแสดงออกซึ่งสัญญาประชาคมในการถ่ายโอนอำนาจอธิปไตยที่เป็นของปวงชนให้แก่แก่นักการเมือง หรือ พรรคการเมืองไป นั้นเองโดยที่พวกเขาไม่ได้สำนึกว่าประชาชนได้มอบสิทธิบางอย่างให้แก่พวกเขาเพื่อแลกกับการปฏิบัติตามแนวนโยบายที่พวกเขาได้รับปากไว้กับประชาชนในขณะหาเสียงเลือกตั้ง จึงทำให้การเมืองไทยเกิดการปฏิบัติรัฐประหารครั้งแล้วครั้งเล่าด้วย ข้ออ้างต่าง ๆ นานาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมและสำนึกทางจริยธรรมของผู้ปกครอง

6. เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2550). **ปลดล็อกการเมืองไทย: ข้อเสนอรัฐธรรมนูญใหม่**. กรุงเทพฯ: ซัคเซส มีเดีย
- เกษียร เตชะพีระ. (2553). **สงครามระหว่างสี: ก่อนถึงจุดที่ไม่อาจหวนกลับ**. กรุงเทพฯ: โอเพ่น.
- เฉลิมเกียรติ ผิวนวล. (2535). **ประชาธิปไตยแบบไทย: แนวคิดและความหมาย ใน ความคิดทางการเมืองของทหารไทย 2519-2535**. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2548). **การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สถาบันพระปกเกล้า
- ประชาไท. (2561). **ย้อนรอยรัฐประหาร 13 ครั้ง นานแค่ไหนกว่าจะเลือกตั้ง คสช.ทำชิงสถิตยต์-ถนอม**. ค้นเมื่อ 24 เมษายน 2562 จาก <https://prachatai.com/journal/2017/01/69609>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2562). **การเมืองไทย**. ค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562 จาก <https://th.wikipedia.org/การเมืองไทย>
- _____. (2562). **สัญญาประชาคม**. ค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/สัญญาประชาคม>
- _____. (2561). **คำศัพท์การเมืองไทย**. ค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562 จาก https://th.wikipedia.org/wiki/ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข#cite_note-1
- วิภาดา กิตติโกวิท. (2550). **สัญญาประชาคมหลักแห่งสิทธิทางการเมือง ณอง ฌากส์ รูสโซ**. กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ท เพรส
- ศุภชัย ศุภผล. (2553). **แนวคิดเรื่องความยุติธรรมของรูสโซ**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์. (2549). **รัฐประศาสนศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพฯ: ธรรมกมล
- สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. (2539). **ความหมายและความเป็นมาของ"ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข"**. ค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562 จาก <http://somsakwork.blogspot.com/2006/07/antithetical-qualification-tension.html>

สุมาลี พันธุ์ยุธธา. (2562). **ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย**. ค้นเมื่อ 24 เมษายน 2562 จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย>

Kurian, George Thomas. (2011). **The encyclopedia of political science**. Washington: CQ Press.

Wolff, Jonathan. (1996). **An introduction to political philosophy**. Oxford: Oxford University Press.